

20. Διακυβέρνηση Α: Εισαγωγή

από τον Νικόδημο.

1. Αυτό το άρθρο το έγραψα τον Δεκέμβριο 1991 ως 'Λειτουργία Κράτους' και χρησιμοποιήθηκε σε μια διάλεξη αλλά δεν δημοσιεύτηκε πουθενά. Έγιναν μερικές διορθώσεις τον Μάρτιο του 2008, πάλι για μια διάλεξη, αλλά άφησα το κείμενο ως έχει, διότι όλα όσα ίσχυαν τότε ισχύουν και τώρα. Σύντομα θα παρουσιάσω εκτενέστερο άρθρο με τις 'Αρχές Διακυβέρνησης'.

2. "Μπορείς να αγαπάς τον λαό, να κυβερνάς την Πολιτεία και να μην παρεμβαίνεις; ...Να καθοδηγείς χωρίς να εξουσιάζεις;" (Ταο Τε Τσινγκ, 10)

Αυτό το ερώτημα θέτει ο Λάο Τσε στον 6^ο (τουλάχιστο) αιώνα π.Χ., όχι μόνο στους Κινέζους αλλά σε όλη την ανθρωπότητα. Προειδοποίησε ακόμα: "Όσο περισσότεροι οι περιορισμοί/ Τόσο φτωχότεροι οι πολίτες.../ Όσο περισσότεροι οι κανονισμοί και διατάξεις/ Τόσο περισσότεροι οι κλέφτες και οι ληστές" (57).

Σήμερα οι κλέφτες και οι ληστές δεν βρίσκονται σε δύσβατα βουνά και φαράγγια, μήτε μόνο σε μαφιόζικα ημιυπόγεια, αλλά σουλατσάρουν στους διαδρόμους της Εξουσίας, καλύπτοντας όλες τις βαθμίδες της Δημόσιας Διοίκησης και όλα τα στρώματα της κοινωνίας.

Σε ένα παλιό άρθρο ο κ. Σίμος ¹ έγραφε ότι "Οι διαχειριστές των δημοσίων πραγμάτων έχουν τις θέσεις τους" για να διαχειριστούν με κοινή και μόνο λογική πράγματα που δεν ανήκουν μόνο σ' αυτούς αλλά σε όλους (κάτι που πρωτίστως πρέπει να καταλάβουν... "οι όλοι"). Βέβαια, ακόμα και με πολύ χαμηλά κριτήρια, η "κοινή λογική" δεν είναι διόλου κοινή αλλά σπανιότατη λόγω άγνοιας και απληστίας. Εκτός αυτού, εδώ αναδύεται το θέμα των λειτουργιών του Κράτους – ένα θέμα που με άφθονη, πεισματική εθελουφλία η Δεξιά Παράταξη δεν αποσαφηνίζει ούτε στη θεωρία ούτε – ας μη γίνεται λόγος – στην πράξη. (Ο σοσιαλισμός με τους σχεδιασμούς του απορρίπτεται ασυζητητί). Κι όμως πρέπει να καθοριστούν με ακρίβεια οι απαραίτητες λειτουργίες του Κράτους και να δημοσιευθούν ευρύτατα για να τις "καταλάβουν οι όλοι".

3. Δεν τρέφω ελπίδες – ψευδαισθήσεις ότι κάτι ουσιαστικό θα αλλάξει στη δομή του Κράτους ή στους θεσμούς γενικότερα. Οι πολιτικοί δεν έχουν κανένα λόγο να αλλάξουν οτιδήποτε γύρω τους που δεν θα τους αποφέρει κάποιο κέρδος ή τουλάχιστο δεν ενέχει πολιτικό κόστος. Θα αλλάξουν μόνο όταν υπάρξει πίεση από μια μερίδα του λαού με αρκετή δύναμη για να επιφέρει αλλαγή. Όπως λένε οι Άγγλοι, ένα Έθνος πάντα έχει την κυβέρνηση που του αξίζει!

Οι Άγγλοι φιλελεύθεροι στοχαστές (τέλος 18^{ου} αιώνα) ήθελαν περιορισμό του Κράτους στο ελάχιστο. Ο Jeremy Bentham, νομικός, οικονομολόγος, βουλευτής και μέγας πρέσβης της ωφελιμιστικής χρησιμότητας (utilitarianism), γράφει (1798)²: "Επομένως η τέχνη (της Κυβέρνησης) περικλείεται σε μια μικρή περιφέρεια: ασφάλεια και ελευθερία είναι ό,τι χρειάζεται η εργασία. Το αίτημα που η γεωργία, οι βιομηχανίες και το εμπόριο παρουσιάζουν στην Κυβέρνηση είναι σεμνό και λογικό, όπως εκείνο που έκανε ο Διογένης στον Αλέξανδρο: "Μη μου σκιάζει τον ήλιο!" Δεν έχουμε ανάγκη εύνοιας: χρειαζόμαστε μόνο ένα ασφαλές και ανοικτό μονοπάτι."

Ξεχωρίζοντας τρεις ζώνες – γεωργία, βιομηχανία και εμπόριο – στον παραγωγικό οργανισμό της Πολιτείας, ο Μπένθαμ καθορίζει τη λειτουργία του Κράτους μόνο στην εδραίωση ασφάλειας (και φυσικά μη-παρέμβαση!) Συνοψίζει τις ιδέες μεταγενεστέρων, όπως ο J. S. Mill και προηγούμενων, όπως ο Edmund Burke, ο δεινότερος ρήτορας στο Αγγλικό Κοινοβούλιο. Το 1795 ο Μπέρκ κήρυττε³:

"Τίποτα δεν μπορεί να διατυπωθεί με βεβαιότητα, το οποίο δεν θα έχει εξαιρέσεις. Αλλά ...το κράτος πρέπει να περιοριστεί μόνο σε ό,τι αφορά το κράτος ...Καθελί που είναι αληθινά δημόσια – δημόσια τάξη, δημόσια ασφάλεια και δημόσια ευμάρεια. Οι πολιτικοί που γνωρίζουν τον εαυτό τους, με τη σοβαρότητα που ανήκει στη σοφία, θα κινούνται μόνο σε αυτή την ανώτερη σφαίρα, την πρώτη κινητήρια δύναμη του λειτουργήματος τους ...Αν όμως κατέβουν ...στην επαρχία ...στη συνοικία ...στην ιδιωτική κατοικία, επιταχύνουν τον ρυθμό της πτώσης τους. **Δεν μπορούν να εκτελέσουν το κατώτερο λειτουργήμα και, στον βαθμό που το επιχειρούν, σίγουρα θα αποτύχουν στο ανώτερο λειτουργήμα.**"

4. Μερικοί νεοδεξιοί (είναι δύσκολο να ξέρουμε πώς διαφέρουν από παλαιούς) διεκδικούν τον τίτλο του (νέο-)φιλελεύθερου αλλά λένε: ⁴ “Το δημόσιο έχει σήμερα έναν αρκετά σημαντικό ρόλο ...την προστασία των αδυνάτων πολιτών από την σκληρότητα της ζωής. Η κοινωνική πρόνοια, ασφάλιση, υγεία, παιδεία, πολιτισμός και αθλητισμός αποτελούν τομείς στους οποίους το σύγχρονο κράτος της ελευθερίας έχει υποχρέωση να δείξει τη φροντίδα και το ενδιαφέρον του.”

Τώρα είναι φανερό πως αυτός ο (νέο-)φιλελευθερισμός (που εκφράζεται από τη Θάτσερ της Βρετανίας και τον Ρήγκαν των ΗΠΑ) δεν έχει καμιά σχέση με τους κλασσικούς φιλελεύθερους. Εδώ, το κράτος κατεβαίνει στην επαρχία, στη συνοικία, στην οικογένεια, στο σχολείο, στο γήπεδο, στο θέατρο και παντού! Πρόκειται για τρομερό παρεμβατισμό τύπου Στάλιν, Χίτλερ και Μάο στην ακραία περίπτωση ή τύπου πατερναλιστικής σοσιαλδημοκρατίας που απολαμβάνουμε στη χώρα μας (μαζί με τις καταχρεωμένες ΔΕΚΟ) εδώ και πολλές δεκαετίες.

Γιατί αναγκάστηκε το κράτος να παρεμβαίνει σε τέτοια κλίμακα; ... Ναι, βέβαια, υπήρχε και υπάρχει στέρηση και φτώχεια. Είναι μια φυσιολογική εξέλιξη αυτή άραγε, ή μήπως οφείλεται σε θεληματική παραγνώριση της φυσιολογικής εξέλιξης, έτσι που μερικοί επιτήδειοι να έχουν κατοχυρώσει πλεονεκτήματα σε βάρος των πολλών;

Μετά, τι σημαίνει “σκληρότητα ζωής;” Την κοινωνική ζωή τη διαμορφώνουν οι ίδιοι οι πολίτες, όχι αφηρημένες γενικεύσεις. Η ζωή γίνεται σκληρή όταν ρυθμίζεται από την πλεονεξία και τον εσθλιτισμό των ισχυρών και πονηρών (όχι από λογική και αίσθημα δικαιοσύνης). Τέτοιες ρυθμίσεις και διευθετήσεις είναι έργα όχι της ζωής ή της Φύσης αλλά των ανθρώπων και των κυβερνήσεων. Έτσι οι κυβερνήσεις αντί να προστατεύουν αδύναμους στερημένους πολίτες ας φροντίσουν να μάθουν και να εξαλείψουν (ή μετριάσουν) τα αίτια που προκαλούν την αδυναμία αφενός και την σκληρότητα αφετέρου, παραμένοντας στη φυσική σφαίρα του λειτουργήματός τους. Αλλιώςτικα διαιωνίζουν τα κακώς κείμενα αλλά και περιορίζουν την ελεύθερη επιλογή των πολιτών. Θα ήταν πολύ καλύτερα αντί να αρπάζουν τα εισοδήματα των φορολογουμένων για να παρέχουν παραστάσεις Μπρεχτ ή Καραγκιόζη, ποδόσφαιρο ή άρση βαρών γυναικών, και ό,τι άλλο, να τους αφήσουν να ακολουθήσουν άνετα τις δικές τους προτιμήσεις. Επιπλέον, με το ίδιο περιοριστικό σκεπτικό άλλοι αποφασίζουν ότι το κράτος “έχει υποχρέωση” (από πού κι ως πού;) να ρυθμίζει τιμές, να κρατικοποιεί επιχειρήσεις, να δημιουργεί μονοπώλια και να μαντρώνει τους πολίτες σε κολχόζες!

Είναι φανερό επίσης ότι οι έννοιες “λιγότερο κράτος”, ή “ελεύθερη οικονομία” κλπ, είναι συγκεχυμένες στους νέο-δεξιούς. Ο κ. Κ. Χρηστίδης απορρίπτει κάθε κρατική παρέμβαση⁵, σφάλει όμως όταν από την ελευθερία του “κλασσικού φιλελευθερισμού” αποκλείει – ακολουθώντας ίσως τον Berlin; – “τη δυνατότητα για αυτοπραγμάτωση;” (σελ. 32). Ο Locke, *Concerning Civil Government, 2nd Essay*, κεφ. XI ή παραγρ. 134 και ο Α. Σμιθ *Πλούτος*, Β' 3, αναφέρουν ευκρινέστατα την ανάπτυξη ή βελτίωση των πολιτών. Και ο Χάγιεκ στην Ομιλία του για το Νόμπελ, Δεκ. 1974, παρομοιάζει τη δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης των πολιτών με τη φροντίδα του κηπουρού για την ανάπτυξη των φυτών.

5. Τελικά, το 1776 ο Άνταμ Σμιθ προσδιόρισε συνοπτικά και ξεκάθαρα τις λειτουργίες του κράτους: *“Σύμφωνα με το σύστημα φυσικής ελευθερίας η Κυβέρνηση έχει να προσέξει τρία μόνο καθήκοντα: α) Να προστατεύει την κοινωνία από τη βία και την εισβολή άλλων ανεξάρτητων κοινωνιών. β) Να προστατεύει όσο είναι δυνατό κάθε μέλος της κοινωνίας από την αδικία και καταπίεση που προέρχεται από άλλο μέλος της, ή το καθήκον εγκαθίδρυσης ενός ακριβοδίκαιου συστήματος απονομής δικαιοσύνης. γ) Να οικοδομεί και να συντηρεί ορισμένα δημόσια ιδρύματα τα οποία δεν συμφέρει σε κανένα άτομο, ή μικρό αριθμό ατόμων, να ανεγείρει και να συντηρεί.”*⁶

Όταν καθοριστούν οι ελάχιστες απαραίτητες λειτουργίες του Κράτους, τότε καθορίζονται και οι ελάχιστοι απαραίτητοι φόροι που θα καλύψουν τις κρατικές δαπάνες. Όταν οι φόροι είναι λίγοι, τότε – εφόσον δεν υπάρχει αδικία και καταπίεση λόγω ελαττωματικής νομοθεσίας – απομένουν περισσότερα χρήματα στους πολίτες να φροντίσουν για τον γιατρό, το σχολείο και την αναψυχή της αρεσκείας τους δίχως ελεημοσύνη από το Κράτος. Αυτό θα γίνει μόνο με τη Γεωφορολόγηση που είναι ένα σύστημα απλό, αποτελεσματικό, διαφανές και δίκαιο. Αλλά αυτές τις αλήθειες “πρωτίστως πρέπει να καταλάβουν ...οι όλοι” ή τουλάχιστον αυτοί που μπορούν να διαμορφώσουν την πολιτική γενικότερα.

Ας μην έχουμε ψευδαπάτες. Καμιά κυβέρνηση, όσο (νέο-)Δεξιά κι αν (ισχυρίζεται πως) είναι, δεν πρόκειται να εγκαταλείψει τη λαβή που έχει πάνω στην εξουσία και κατ' επέκταση, πάνω στους πολίτες και, κυρίως, στα εισοδήματά τους. Μόνο αν καταλάβουν καλά οι πολίτες την ορθή λειτουργία του Κράτους, έτσι όπως τη διατυπώνει ο Σμιθ, καθώς και τη δική τους θέση και λειτουργία, και αποδεχτούν την ευθύνη που δικαιωματικά τους ανήκει, θα πιέσουν

για τον περιορισμό του Κράτους. Πρώτα όμως θα πρέπει να αποκτήσουμε αρκετή Αυτοσυνειδησία, γνώση των ηθικών νόμων και επίγνωση των καθηκόντων μας προς όλους τους άλλους. Αυτοί τώρα είναι, όπως έχω γράψει πολλές φορές, το δύσκολο και μακροχρόνιο έργο μιας Παιδείας που βελτιώνει τον άνθρωπο ως ον ηθικό και δεν τον μετατρέπει, όπως γίνεται συνήθως, σε μηχανικό, ατελές, καταναλωτικό δίποδο.

Θα επανέλθω.

¹ - *Καθημερινή*, 8.10.91, σ.10. Επίσης Χ. Μαλεβίτσης, 5.10.91, σ.8 & βέβαια πολλοί άλλοι.

² - *Bentham's Works*, επιμ. Bowring, Εδιμβούργο 1843, τόμος III, σ.35

³ - *Thoughts on Scarcity*, Boston Edition, V, 166-7

⁴ - Α. Ανδριανόπουλος, *Θρίαμβος του Δημοκρατικού Καπιταλισμού*, Αθήνα, 1989, σ.151

⁵ - *Η Φιλελεύθερη Επιλογή*, Εκδ. Εποπτεία, 1988

⁶ - *Πλούτος* Βιβλίο Δ, κεφ. 9, τέλος.